

KĒRTISS JĀNS

LUTERĀNA,
SKATĪJUMS
UZ
KATOĻIEM

LUTERISMA MANTOJUMA FONDS
RĪGA, 2019

UDK 272/273
Dž 150

© Luterisma mantojuma fonds, tulkojums latviešu valodā, 2019

No angļu valodas tulkojis Ivo Sildegs
Literārā redaktore un korektore Inga Lievīte
Vāka autors Arnis Grinbergs
Maketētājs Juris Uļģis

Izdevējs: Luterisma mantojuma fonds
Reģ. Nr. 50003360631
A. Deglava iela 10–1, Rīga, LV–1009, Latvija
www.lmf.lv; fonds@lmf.lv (*for obtaining Latvian copies*)

A Lutheran Looks At: Catholics by Curtis Jahn
(ISBN 978-0-8100-2502-8; © 2014 Northwestern Publishing House).
Translated and printed by permission.

A Lutheran Looks At: Catholics by Curtis Jahn
1st edition in Latvian printed in November 2019, 500 copies

The translation and publishing of this book has been made by the Lutheran Heritage Foundation. All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the Lutheran Heritage Foundation

*Lutheran Heritage Foundation
51474 Romeo Plank Road
Macomb, Michigan 48042 USA
www.LHFmissions.org
info@LHFmissions.org*

Funding for the publication of this volume has been provided by the Lutheran Heritage Foundation Endowment Fund. Soli Deo Gloria!

ISBN 978-9934-544-29-3

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS	1
1 MŪSDIENU KATOLICISMS: APSKATS	3
2 VATIKĀNA II KONCILS	21
3 PĀVESTĪBA	35
4 RAKSTI UN TRADĪCIJA	55
5 ATTAISNOŠANA	81
6 SAKRAMENTI. 1. DAĻA	107
7 SAKRAMENTI. 2. DAĻA	135
8 MARIJA UN SVĒTIE.	163
9 DRAUDZE UN DIEVKALPOJUMU ATJAUNOTNE	193
10 DAŽAS GLOBĀLAS TENDENCES KATOLICISMĀ	207

IEVADS

Kad vien es mācu kādu kursu par mūsdienu katolicismu luterāņu grupai, es to iesāku ar jautājumu: “Cik daudziem no jums ir kāds katoļu draugs, kaimiņš vai darbabiedrs? Paceliet roku!” Roku paceļ visi kursa dalībnieki. Arī tad, kad jautāju: “Cik daudziem dzīvesbiedrs vai kāds radnieks ir katolis?” diezgan daudzi paceļ roku. Jautājot: “Cik daudzi no jums agrāk paši bijāt katoļi?” vienmēr ir daži, kas paceļ roku.

Ja reiz katoļu ir tik daudz, ir dabiski, ka luterāņu un katoļu ceļš dažādos veidos krustojas. Šī saskarsme sniedz mums iespēju salīdzināt, ko mēs zinām par mūsu baznīcām, un stāstīt katoļiem, kam mēs ticam, tāpēc ir derīgi kaut ko zināt par Katoļu baznīcu un tās mācību. Mēs gribam zināt, kas luterāņiem un katoļiem ir kopīgs un kur mūsu baznīcu mācības atšķiras. Tas arī ir iemesls, kāpēc tapa šī grāmata sērijā “Luterāņa skatījums uz...”.

Grāmatā aplūkota Romas Katoļu baznīca šodien no konfesio-
nāli luteriskas perspektīvas, t. i., pārlicībā, ka Luteriskās baz-
nīcas mācība, kas apliecināta 1580. gada Vienprātības grāmatā,
ir patiesa un pareiza, jo ir balstīta rakstītājā Dieva vārdā – Svē-
tajos Rakstos. Kur vien atklājam, ka Katoļu baznīcas mācība ir
saskaņā ar Rakstiem un mūsu luteriskajām ticības apliecībām,
mēs priecājamies; un kur mēs atrodam katolisko mācību pret-
runā Rakstiem, mīlestība un godīgums prasa, ka mēs to atklāti
pasakām. Raksturojot Katoļu baznīcas mācību šajā grāmatā, es
centos to darīt, citējot tās oficiālos dokumentus, piemēram, Ka-
toļu baznīcas katehismu un pāvestu un koncilu dekrētus. Reizēm
es atsaucos arī uz mūsdienu katoļu teologiem – kā viņi skaidro

katoļu mācību –, ieskaitot dažus liberālākus teologus, kas dažos jautājumos nepiekrīt oficiālajai mācībai.

Paskaidrošu arī, kā es lietoju vārdus “katoļu” un “Romās katoļu”. Šajā grāmatā es tos izmantoju pamīšus vienā nozīmē. Lai arī oficiāli to sauc par Katoļu baznīcu un šķiet, tam dod priekšroku vairums pašu katoļu, bieži tiek lietots arī apzīmējums “Romās katoļu”.

Katoļu baznīcas iekšienē atrodas tie, kurus sauc par rietumu jeb latīņu rita katoļiem. Vēl ir arī austrumu rita katoļi, kuri ievēro dažādus ritus, kas ir tradicionāli zemēs austrumos no Eiropas. Austrumu rītiem pieder Armēņu baznīca, Koptu baznīca, Sīriešu baznīca, Maronītu baznīca, Haldiešu baznīca un Ukrainu baznīca. Austrumu rita baznīcas maz atšķiras no saviem Pareizticīgās baznīcas līdziniekiem – atšķirība ir tikai tāda, ka viņi atzīst pāvesta primātu un autoritāti, tomēr ievēro savas īpašās austrumnieciskās reliģiskās prakses un Baznīcas likumus.

Iespējams, vislielākā atšķirība starp austrumu un rietumu rita katoļiem ir noteikumi attiecībā uz priesteru laulību. Austrumu rita katoļu baznīcās precēti vīrieši var būt priesteri. Rietumu jeb latīņu ritā, ar dažiem pāvesta noteikumiem izņēmumiem, tas nav atļauts. Šajā grāmatā tiks aplūkota tikai rietumu jeb latīņu rita Katoļu baznīca, kurai pieder lielākā daļa pasaules katoļu.

1 MŪSDIENU KATOLICISMS: APSKATS

Pirmajā nodaļā aplūkosim mūsdienu Romas Katoļu baznīcu. Pakavēsimies pie dažām vispārējām pazīmēm: Katoļu baznīcas organizācijai, dažādiem statistikas datiem un tendencēm mūsdienu katolicismā. Šo Katoļu baznīcas raksturojumu sakārtosim, izmantojot astoņas kategorijas. Mūsdienās Katoļu baznīcai piemīt virkne iezīmju. Tā ir:

- milzīga,
- daudzveidīga,
- mainīga,
- nemainīga,
- traumēta,
- sakramentāla,
- hierarhiska,
- apliecinoša (kristīga).

MILZĪGA BAZNĪCA

Katoļu baznīcas lielums, iespējams, ir vislabāk redzamā pazīme. No aptuveni diviem miljardiem kristiešu pasaulē 1,1 miljards ir katoļi. No otra miljarda ap divsimt vai trīssimt miljoniem ir austrumu pareizticīgie, pārējie septiņsimt miljoni ir dažādi protestanti (anglikāņi, baptisti, episkopāļi, luterāņi, metodisti, prezbitērāņi, dažādām svētošanas kustībām un pentakostiem

piederīgie un citi). Apmēram puse pasaules katoļu dzīvo rietumu puslodē, no tiem apmēram 68 miljoni Amerikas Savienotajās Valstīs, vairums pārejā – Centrālamerikā un Dienvidamerikā. Apmēram trešdaļa ASV katoļu ir spāņu valodā runājošie. Apmēram viens miljons ir afroamerikāņi. Sešdesmit astoņi miljoni katoļu ASV – tas nozīmē, ka 23 % ASV iedzīvotāju ir katoļi. Salīdzinājumam – pasaulē ir apmēram 74 miljoni luterāņu, no tiem 7,4 miljoni ASV.

Katoļu un luterāņu skaita salīdzinājums

Romas katoļu skaits pasaulē:	1,1 miljards
Luterāņu skaits pasaulē:	74 miljoni

ASV katoļu un luterāņu skaita salīdzinājums

Katoļu skaits ASV:	68 miljoni
Luterāņu skaits ASV:	7,4 miljoni

Turpinot katoļu un luterāņu skaita salīdzinājumu ASV, vēl var minēt, ka

- vienā Kalifornijas štatā ir vairāk katoļu (11 miljoni) nekā visā ASV ir luterāņu;
- Čikāgas Arhidiecēzē ir gandrīz tikpat daudz katoļu (2,3 miljoni) kā visā Luterāņu baznīcas Misūri Sinodē;
- katoļu skaits Milvoki Arhidiecēzē ir gandrīz divreiz lielāks (630 000) nekā luterāņu skaits Viskonsīnas Evaņģēliski luteriskajā sinodē (390 000).

Ko lai luterāņi saka par tik lieliem skaitļiem? Mēs varētu jautāt, vai katoļu skaits ir pareizs un vai to ir korekti salīdzināt ar citām denominācijām piederīgo skaitu. Vai tad daudzi cilvēki, kas ir pieskaitīti katoļiem, nav Katoļu baznīcas locekļi tikai vārda pēc? Varbūt viņi bija kristīti katoļu baznīcā, bet kāda iemesla dēļ savu ticību praktizē reti vai nedara to nemaz? Katoļi atbild tā: “Katoļi

ir lielākā denominācija ASV. Savukārt atkritušie katoļi ir otra lielākā!” Katoļi saka, ka ASV ir apmēram 25 miljoni atkritušo jeb nominālo katoļu. Lielais nominālo katoļu skaits, salīdzinot ar praktizējošajiem, ir skaidrojams ar to, ka katoļu draudzes parasti neizņem kristīto locekļu vārdus no draudzes locekļu sarakstiem, ja vien viņi to īpaši neprasa, citiem vārdiem, ja persona publiski neatsakās no katoļu ticības. Turpretī luteriskās draudzes sliecas izņemt neaktīvo locekļu vārdus no sarakstiem, ja mēģinājumi tos atgriezt draudzē nav sekmīgi.

Tā kā katoļu skaits – aktīvo, neaktīvo un atkritušo – ir tik liels, luterāņiem ir daudz iespēju parunāt ar katoļiem par reliģiskiem jautājumiem: par to, kas katoļiem un luterāņiem ir kopīgs un kas ir atšķirīgs. Daudzi luterāņu mācītāji var pastāstīt par bijušajiem katoļiem, kas paziņo, ka nebija dzirdējuši skaidri pasludinātu Evaņģēliju, pirms viņi atnāca uz Luterāņu baznīcu. Viņi novērtē, ka Dieva beznosacījumu piedošanas vēsts noņem grēka un vainas nastu, to Jēzus ir visiem cilvēkiem izcīnījis un sniedz Evaņģēlijā tiem, kas Viņam tic.

Katoļu klātbūtne un ietekme viņu daudzskaitlīguma dēļ vietējā sabiedrībā bieži ir labi pamanāma. Nereti viņu baznīcas un draudžu skolas ir starp lielākajām apkaimē. Katoļu bīskapi parasti ir labāk pārstāvēti vietējos, štata un visas valsts plašsaziņas līdzekļos nekā citu denomināciju garīdznieki.

Mediju uzmanība, saprotams, ir gan priekšrocība, gan neērtība. No vienas puses, tāda ievērtība palīdz cilvēkiem atgādināt par jūsu baznīcu. Katoļi efektīvi izmanto medijus, lai paustu savas Baznīcas viedokli morāles jautājumos, piemēram, par abortiem.

No otras puses, tā ir arī neērtība, īpaši, ja sabiedrība uzzina par kādiem skandāliem Baznīcā, piemēram, par seksuālo izmantošanu. Šie noziegumi 2002. gadā ASV guva milzīgu nacionālo mediju uzmanību. Lai arī tiek norādīts, ka procentuāli savas Baznīcas iekšienē katoļu priesteru skaits, kuri ir seksuāli izmantojuši bērnus, gadu gaitā droši vien ir apmēram tāds pats kā citās denominācijās, katoļu skandālus mediji atspoguļoja daudz intensīvāk

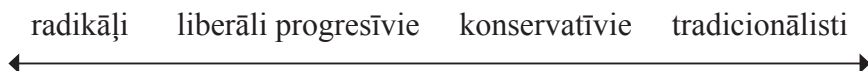
un plašāk, jo kopējais noziedzīgo priesteru un viņu upuru skaits bija lielāks.

Kad luterāņi salīdzina savas denominācijas lielumu ar Katoļu baznīcu, viņiem jāatceras, ka ne baznīcas ēkas lielums, ne kopējais Baznīcai piederīgo skaits nenosaka, kuras Baznīcas mācība ir patiesa. Jēzus saka: “..Tavi [Dieva] vārdi ir patiesība” (Jņ 17:17). Reliģiskas aplamības, vai tās sludina daudzi vai tikai daži, ir un paliek aplamības. Ja Baznīca uzticīgi sludina un māca Dieva vārdu, Dievs ir apsolījis svētīt tās kalpošanu, lai kāds būtu tās locekļu skaits. Vienīgais veids, kā droši zināt, vai Baznīcas mācība ir patiesa vai ne, – salīdzināt to ar Rakstiem.

DAUDZVEIDĪGA BAZNĪCA

Nekatoļi dažkārt domā, ka Katoļu baznīca ir pati monolītākā organizācija uz Zemes, kurā gan garīdzniecības, gan laju starpā valda doktrināla vienprātība pārākajā pakāpē. Fakts, ka Katoļu baznīcai ir viens vadītājs, Romas pāvests, kuru uzskata par augstāko autoritāti mācības jautājumos visiem katoļiem, tikai pastiprina tādu iespaidu. Vēl jo vairāk, visi katoļu bīskapi zvēr lojalitāti un paklausību pāvestam un visi priesteri zvēr lojalitāti un paklausību saviem bīskapiem.

Lai arī Katoļu baznīcai ir raksturīga ārēja organizatoriskā vienotība, tajā ir vērojama arī doktrinālo uzskatu daudzveidība. Šīs daudzveidības amplitūda ir no ultratradicionālisma vienā galā līdz ekstrēmam ultraliberālismam otrā, ar dažādu pakāpju konservatīvismu un liberālo progresīvismu pa vidu. Šīs vispārīgās kategorijas var izkārtot šādā spektrā:

Uz šīm vispārīgajām kategorijām, raksturojot savu Baznīcu, atsaucas arī paši katoļi.

Liberāli progresīvajiem katoļiem raksturīgais:

- precēti priesteri;
- sievietes garīdznieces;
- laju iesaiste bīskapu ievēlēšanā;
- Baznīcas autoritātes demokratizācija;
- relatīva nacionālo baznīcu autonomija (lēmumi, ko apstiprinājuši bīskapi nacionālā līmenī, nav vēlreiz jāapstiprina pāvestam);
- pāvesta autoritātes samazināšana;
- lielāka iecietība pret teoloģisko uzskatu dažādību;
- kontracepcijas līdzekļu lietošanas aizlieguma atcelšana;
- elastīgāka attieksme jautājumos par laulības šķiršanu, abortiem, homoseksualitāti un pirmslaulību seksu.

Konservatīvo dienaskārtība ir pilnīgi pretēja:

- tikai vīriešu priesterība;
- priesterības celibāts;
- pāvesta kontrole pār bīskapu ievēlēšanu;
- pāvesta apstiprinājums nacionālo baznīcu lēmumiem;
- pāvesta autoritātes apstiprināšana visā Katoļu baznīcā;
- nekādas iecietības pret teoloģisko viedokļu dažādību;
- strikta “par dzīvību!” (*pro-life*) nostāja abortu, eitanāzijas, mākslīgās kontracepcijas, laulības šķiršanas un homoseksualitātes jautājumos.

Konservatīvie katoļi tic, ka eksistē absolūta, objektīva patiesība, ko Dievs atklājis Katoļu baznīcā. Viņi ir arī pārliecināti par savas vēsturiskās katoļu ticības patiesību. Viņi tiecas vērtēt mūsdienu kultūru savas ticības uzstādījumu gaismā.

Savukārt liberālie katoļi uzskata, ka vēsturiski kristīgā ticība un katoļu doktrīna attīstījās cilvēku darbības iespaidā un tas attiecas arī uz Bībeli. Liberāļu dogma ir tāda, ka “jebkura patiesība ir relatīva” un “mums nav pareizo atbilžu”. Liberāļi ir pārliecināti, ka mūsdienu kultūras normatīvās vērtības var

noteikt baznīcas dienaskārtību. Liberāļu–konservatīvo spektra tālākajos punktos atrodas radikāļi un tradicionālisti. Radikāļi ir tādas marginālas grupas kā *Call to Action*, *Dignity* un *We are Church*. Radikāļi aicina atstāt pagātnes katoļticību un veidot jaunu mūžīgo pārmaiņu baznīcu. Daži radikāļi eksperimentē ar *New Age* idejām, piemēram, dievietes pielūgšanu.

Galēji labējā flangā atrodas ultratradicionālisti. Daudzi no viņiem pieder Sv. Pija X brālībai, ko nodibinājis arhibīskaps Marsels Lefevrs (*Marcel Lefevbré*), tādēļ viņus mēdz dēvēt arī par lefevrīstiem. Šī grupa uzskata, ka daudzas pārmaiņas, ko aizsāka Vatikāna II koncils 60. gados, piemēram, izmaiņas misēs kārtībā, ekumenisms, attieksme pret nekristīgajām reliģijām, reliģiskā brīvība, ir herētiskas un neviens pāvests kopš Pija XII (miris 1958. gadā) nav bijis likumīgs. Kad visi mēģinājumi samierināt arhibīskapu Lefevru un Katoļu baznīcu cieta neveiksmi, Jānis Pāvils II viņu 1988. gadā ekskomunicēja. Visa Pija X brālības darbība ir atzīta par šizmu jeb atšķelšanos no Katoļu baznīcas – un tas ir ļoti nopietns grēks. Pēdējos gados savienības vadītāji un augsti Katoļu baznīcas pārstāvji tiek un mēģina risināt savas atšķirības. Diskusijas turpinās.

Ir arī dažas citas teoloģiski ideoloģiskās kategorijas: nomināl-katoļi, kultūrkatoļi, kafetērijas katoļi, harizmātiskie katoļi un sinkrētiskie katoļi.

Nominālkatoļi droši vien ir lielākā katoļu grupa pasaulē. Tie ir katoļi tikai vārda pēc. Visticamāk, viņi tikuši kristīti katoļu baznīcā, taču draudzes dzīvē nepiedalās un nekādi neiesaistās katoļu baznīcas kalpošanā. Viņi skaitās baznīcas locekļi tikai tāpēc, ka baznīca viņus nav izsvītrojusi no saviem sarakstiem un viņi nav neko darījuši, lai paši izstātos. Katoļu baznīcā viņi savu kāju sper tikai kādās kāzās vai bērēs. Viņu pasaules uzskatu vairāk ietekmē kultūra, kurā viņi dzīvo, nekā Baznīca un tās mācība.

Kultūrkatoļi līdzinās nominālkatoļiem – viņi nāk uz baznīcu tikai tad, kad vēlas laulāties, kristīt bērnus vai apbedīt kādu

radinieku. Reizēm viņi varbūt apmeklē Ziemassvētku vakara vai Lieldienu misi.

Kafetērijas katoļi vietējās draudzes dzīvē ir aktīvāki. Viņi apmeklē baznīcu biežāk nekā kultūrkatolī, taču paši izvēlas, kurai katoļu mācības daļai ticēt un ko praktizēt. Viņiem varbūt šķiet tīkama mācība par eņģeļiem, un tad viņi tic tam, ko baznīca par eņģeļiem māca. Ja viņiem nepatīk mācība par šķīstītavu un elli, tad viņi to ignorē. Daudzi katoļi tagad izvēlas ignorēt savas Baznīcas mācību par seksuālo morāli, dzimstības kontroli, laulības šķiršanu un atkārtotu laulību. Saskaņā ar daudzām aptaujām vairums amerikāņu katoļu nepiekrīt, ka pāvests ir nemaldīgs savā oficiālajā mācībā. Viņi pāvestu uzskata par nozīmīgu “baznīcas vienotības simbolu”, lai ko tas nozīmētu.

Harizmātiskā kustība Katoļu baznīcā ienāca 60. un 70. gados (tāpat kā vēsturiskajās protestantu denominācijās). Sāukumā vairums bīskapu un Vatikāna amatpersonu pret kustību izturējās ar aizdomām. Tur valdošā gaisotne šķita pārāk protestantiska. Katoļu harizmāti bez problēmām brāļojās ar protestantu harizmātiem, un šķita, ka daudziem no viņiem nemaz nebija nepieciešamības pēc ordinētu priesteru un bīskapu kalpošanas. Tā kā Katoļu baznīca māca, ka Svētais Gars ir saņemams tikai caur sakramentiem, ko var sniegt tikai ordinēti priesteri un bīskapi, tur bija acīmredzams pamats satraukumam.

Šķiet, ka bīskapi šo problēmu ir atrisinājuši. Katoļu harizmāti ir apliecinājuši Kristības sakramenta derīgumu un nepieciešamību pēc priesteru un bīskapu kalpošanas. Katoļu harizmātu kustība Ziemeļamerikā vairs neaug tik strauji kā septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados. Tomēr viss liecina, ka tā joprojām aug Āfrikas un Latīņamerikas katoļu vidē.

Sinkrētisms ir dažādu reliģiju un ticību sistēmu, mācību un prakšu sajaukums. Šī katolicisma forma īpaši labi ir redzama jaunattīstības zemēs, piemēram, Haiti, Papua-Jaungvinejā un Brazīlijas indiāņu vidū, kur daudzi kristīti katoļi praktizē arī vudū un citas pagānu māņticības formas. Gadsimtiem ilgi katoļu

misionāru mērķis ir bijis “pievērst ticībai” pagānus, “kristot” pagānu dievus un svētkus, saistot tos ar katoļu svētajiem un svēto dienām, kas sapludina atšķirības un padara cilvēkiem pagānu prakšu saglabāšanu vieglāku.

Tā iespaids, ko Katoļu baznīca cenšas par sevi radīt, proti, ka tā ir vienota Baznīca ar vienu ticību, viennozīmīgi ir mīts. Luterāņiem tas jāpatur prātā, runājot ar saviem katoļu draugiem un radiem. Tas, ka cilvēki uzskata sevi par katoļiem, nebūt nenozīmē, ka viņi pieņem visas katolicisma mācības. Daudzi tā dara, bet daudzi tomēr ne. Ir svarīgi katoļiem pajautāt, kam tieši viņi tic. Daži apliecinās patiesi kristīgu ticību Kristum kā savam Pestītājam. Citi atklās savas šaubas, apmulsumu un garīgu nezināšanu. Dievs sniedz mums iespējas līdzdalīt savu ticību un cerību ar katoļiem un Pētera rakstītais attiecas uz mums arī šodien: “Bet turiet Kungu Kristu svētu savās sirdīs, būdami arvien gatavi aizstāvēties pret ikvienu, kas vaicā par cerības pamatu jūsos; tomēr gan ar lēnprātību un bijību..” (1Pēt 3:15–16).

MAINĪGA UN TOMĒR NEMAINĪGA BAZNĪCA

Katrs, kas pieder Katoļu baznīcai vai ir to uzmanīgi vērojis, zina, ka 20. gadsimta otrajā pusē tā ir piedzīvojusi daudz izmaiņu, īpaši kopš Vatikāna II koncila (1962–1966). Nākamajā nodaļā Vatikāna II koncils tiks aplūkots sīkāk. Te ir daļējs izmaiņu uzskaitījums:

- tradicionālā mise latīņu valodā ir aizstāta ar misi tautas valodā;
- lajiem ir atļauts pieskarties svētajai Hostijai un svētajiem Vakarēdiena traukiem;
- noteiktos gadījumos iespējams saņemt Vakarēdienu jeb Komūniju abos veidos (maizi un vīnu);
- Vakarēdienu var saņemt stāvot, ne tikai nometoties ceļos;
- Vakarēdienu var dot rokā, ne tikai uz mēles;

- Vakarēdiena sētiņas baznīcā var nebūt;
- sievietēm un meitenēm ir atļauts palīdzēt pasniegt Vakarēdienu;
- gavēnis pirms Lieldienām ir gandrīz atcelts;
- aizliegums ēst gaļu piektdienās arī ir atcelts;
- tradicionālā Marijas pielūgšana, arī rožukroņa skaitīšana, ir gājusi mazumā;
- Baznīcas kalendārs ir revidēts un daudzas svēto dienas atceltas;
- katoļiem ir atļauts laulāties protestantu baznīcās;
- bērniem vairs nav obligāti jāapmeklē katoļu skolas;
- laji tiek iedrošināti lasīt Bībeli;
- daudzas reliģiskas statujas no baznīcām ir aizvāktas;
- nekatoļus vairs nesauc par ķeceriem (tas attiecas uz visiem protestantiem, arī luterāņiem) vai shizmatikiem (attiecībā uz pareizticīgajiem), bet par atšķirtajiem brāļiem.

Daudzos gadījumos bīskapi un vietējo draudžu priesteri ieviesa šīs pārmaiņas, īpaši neskaidrojot, kāpēc tas bija vajadzīgs. Tādēļ daudzi katoļi, kas dzīvoja pārmaiņu laikos, jutās apmulsuši un aizskarti, ticot, ka viņiem atņēma viņu reliģiju. Tajā pašā laikā daudzi – Amerikas Savienotajās Valstīs droši vien tas bija vairākums – dedzīgi priecājās par izmaiņām.

Luterāņi ievēros, ka šīs izmaiņas lielākoties ir ārējas un nebūtiskas lietas, kas neattiecas uz doktrīnām vai teoloģijas lietām kopumā. Tā kā pārmaiņas šķiet ārējas, ne teoloģiskas, luterāņi dažkārt saka: “Katoļu baznīca patiesībā savas doktrīnas nav mainījusi.” Tā ir vairāk vai mazāk taisnība. Taču rūpīgāki vērotāji var norādīt arī uz uzsvārtu maiņu teoloģijas jomā.

Piemēram, kā redzēsīm šajā grāmatā vēlāk, mācība par šķīstīšanu nav nekur pazudusi, tomēr tai vairs nepiešķir tik lielu nozīmi kā senāk. Kad luterāņi aiziet uz katoļu paziņas bērēm, viņi dažkārt priestera runā dzird, ka aizgājēja dvēsele tagad ir debesīs, ne šķīstītavā. Cits piemērs: daudzi katoļi vairs nedzird, ka viņu

mācītājs runā par Misi kā par *upuri* par dzīvo un mirušo grēkiem tik uzsvērti, kā to darīja agrāk. Tagad tiek uzsvērts, ka Mise ir *maltīte, kurā tiek svinēta* Dieva tautas sapulcēšanās kopībā. Attiecībā uz grēku daudzi vecāki katoļi norāda, ka priesteru homilijās tas tagad tiek minēts reti un ir tabu. Divi citi piemēri. Katoļu baznīcā evolūcijas mācību visumā pieņem kā saderīgu ar katoļu mācību. Un tad vēl negatīvais kritiskais skatījums uz Bībeli kā uz grāmatu, kas atspoguļo tās autoru cilvēciskās vājības, – šo uzskatu atbalsta vairums mūsdienu katoļu teologu. Visi šie piemēri atspoguļo plašo liberalizācijas tendenci teoloģijā – līdzīgi, kā tas ir noticis vēsturiskajās protestantu denominācijās, un tas atšķiras no katoļu mācītā gadsimtu iepriekš.

Kad luterāņi saka, ka katoļu mācītajās doktrīnās būtībā nekas nav mainījies, viņi, visticamāk, atsaucas uz tiem pamata doktrīnas jautājumiem, kas luterāņus un katoļus šķir kopš 16. gadsimta Reformācijas laikiem. Dažus no tiem apskatīsim turpmākajās grāmatas nodaļās.

TRAUMĒTA BAZNĪCA

Kad runājam par Katoļu baznīcu kā par traumētu, pirmā lieta, kas nāk prātā, ir milzīgais seksuālās izmantošanas skandāls 2002. gadā. Pulkiem priesteru ir tikuši apsūdzēti bērnu, īpaši pusaugu zēnu, seksuālā izmantošanā. (Tie ir vairāk nekā 80 % no visiem seksuālās izmantošanas upuriem ASV.) Šī skandāla rezultātā Katoļu baznīcai nācās iztērēt vairāk nekā miljardu dolāru, maksājot upuriem un apmaksājot juristu rēķinus. Dažos gadījumos materiālā kompensācija, ko tiesa piesprieda izmaksāt seksuālās izmantošanas upuriem, bija tik liela, ka dažām diecēzēm nācās pieteikt maksātnešpēju. Emocionālais kaitējums, kas tika nodarīts upuriem un viņu ģimenēm, vispār ir ārpus jebkādiem aprēķiniem.

Lai arī seksuālās izmantošanas skandāls noteikti ir vissensacionālākā problēma, ar ko Katoļu baznīcai bijis jāsaskaras, tā nav vienīgā. Paskatieties uz šo ASV gūto statistiku:¹

	1965. gads	2002. gads
Priesteru skaits ASV	59 000	46 000
Draudžu skaits, kurās trūkst priesteru	3 %	15 %
Priesteru skaits uz 10 000 katoļu	7,87	4,6
Semināristu skaits	49 000	4700
Konsekrēto māsu skaits	180 000	75 500 (puse ir vairāk nekā 70 gadu vecas)
Draudzes skolu skolēnu skaits	4,5 miljoni	1,9 miljoni

Būs grūti noliegt, ka šāda statistika liecina, ka Baznīca ir nopietnu izaicinājumu priekšā. Un tas vēl nav viss.

Šajā pašā laika periodā (1965.–2002. gads) Katoļu baznīcu piemeklēja problēma, kam iepriekšējos gadsimtos līdzīgas nebija, – priesteru un teologu doktrināla šķelšanās (un tas turpinās arī patlaban). Dzirkstele, kas trāpīja pulvera mucā, bija pāvesta Pāvila VI 1968. gada enciklika *Humanae Vitae*, kurā noteikts mākslīgo dzimstības kontroles līdzekļu lietošanas aizliegums katoļiem. Enciklika visā pasaulē katoļu teologu un pedagogu vidē izraisīja publisku protestu vētru.

Nākamais loģiskais solis bija pāvesta autoritātes nemaldības doktrīnas publiska apšaubīšana un noliegums Katoļu baznīcā. Daudzi teologi sāka apšaubīt katru katolisko un kristīgo doktrīnu, ko vien var iedomāties. Bīskapi, kam vajadzētu uzraudzīt doktrīnu mācīšanu savās diecēzēs un disciplinēt nepakļāvīgos, bieži likās pilnīgi bezspēcīgi, piedzīvojot šādu doktrinālā dumpja uzliesmojumu. Citiem, kā izskatījās, tas pat šķita pieņemams.

¹ David Carlin, *The Decline and Fall of the Catholic Church in America*. Manchester, NH: Sophia Institute Press, 2003, pp. 389, 390.

Līdz pat šai dienai doktrināls disidentisms ir modē profesionālu katoļu teologu un katoļu koledžu un universitāšu vidē. Pāvesta Jāņa Pāvila II un Vatikāna stratēģija doktrinālo nemiernieku savaldīšanā bija divējāda: disciplinēt tikai dažus redzamākos teoloģiskos disidentus citiem par biedinājumu un, vecākajiem, liberālākajiem bīskapiem aizejot pensijā, aizstāt tos ar jaunākiem un teoloģiski konservatīvākiem bīskapiem.

Jaunāki priesteri, kuri semināra izglītību ieguva apmēram kopš pagājušā gadsimta 80. gadu beigām, visumā ir doktrināli konservatīvāki un dedzīgāk sludina vēsturisko, ortodokso katoļu mācību nekā daudzi vecākie priesteri, kuri tika apmācīti no 50. gadiem līdz 80. gadu sākumam. Tomēr doktrinālas domstarpības ir iedēstītas visā katoļu izglītības sistēmā. Paskatieties, piemēram, uz šo sarakstu, kas ataino laju skolotāju skaitu ASV katoļu pamatskolās 2000. gadā, kuri *piekrīt* oficiālajai katoļu mācībai šādos jautājumos:²

Kontracepcija	10 %
Aborti	26 %
Pāvesta nemaldība	27 %
Priesterība tikai vīriešiem	33 %
Dieva reāla klātesamība sakramentā	63 %
Pēcnāves dzīve	74 %
Augšāmcelsšanās	87 %
Kristus dievišķība	91 %
Dieva eksistence	98 %

HIERARHISKA BAZNĪCA

Katoļu baznīcas organizācija ir *hierarhiska*. Visa autoritāte Baznīcā pieder ordinētajai garīdzniecībai. Garīdzniekiem ir trīs pakāpes: *bīskapi*, *priesteri* un *diakoni*. Katoļu baznīca ir sadalī-

² David Carlin. *The Decline and Fall of the Catholic Church in America*. Manchester, NH: Sophia Institute Press, 2003, pp. 390, 391.

jusi visu pasauli ģeogrāfiskās vienībās, kuras sauc par *diecēzēm* un *arhidiecēzēm* (arhidiecēze ir liela diecēze). Patlaban pasaulē ir 2023 diecēzes un 578 arhidiecēzes. ASV ir sadalīta 152 diecēzēs un vēl papildus 34 arhidiecēzēs. Katru diecēzi pārvalda bīskaps un arhidiecēzi – arhibīskaps. Arhibīskapiem bieži mēdz būt arī viens vai vairāki palīgbīskapi. Visi bīskapi un arhibīskapi kopā veido *bīskapu kolēģiju*, kuras galvgalī atrodas pāvests – Romas bīskaps.

Katoļi pāvestu uzskata par visas Katoļu baznīcas virsmācītāju (jeb virsganu). Katrs bīskaps ir visu savas diecēzes katoļu gans. Diecēzi veido vairākas *draudzes*, kuras vada ordinēti priesteri, kuriem reizēm palīdz ordinēti diakoni. Katoļi māca, ka tādu hierarhiju ieviesa Kristus un tā ir absolūti nepieciešama, lai patiesa kristīga Baznīca varētu pastāvēt. (Nākamajā nodaļā aplūkosim, kā tas izskatās Rakstu gaismā.)

Kur te ir vieta lajiem? Viņi atrodas pašā apakšā. Dažkārt progresīvāki katoļi tādām vērtējumiem nepiekrīt un saka: “Hierarhiskais modelis pastāvēja pagātnē, taču Vatikāna II koncils (1962–1965) to visu ir izmainījis. Katoļu baznīca kādreiz bija piramīda ar pāvestu pašā augšā un lajiem pašā apakšā, taču Vatikāna II koncils to ir sagāzis uz sānu. Lajiem tagad ir daudz lielāka loma Baznīcā.” Uz to atbildēsim, ka joprojām nav neviena paša bīskapa, ko pāvests nebūtu iecēlis un apstiprinājis. Un nevienā diecēzē neviens priesteris nevar kalpot citādi kā vien ar bīskapa nozīmējumu un piekrišanu. Lajiem nav nekādas teikšanas un balsstiesību jautājumos par to, kurš būs diecēzes bīskaps un kurš – viņu vietējās draudzes mācītājs. Kad ir jālemj, kur dibināt draudzi, vai to slēgt vai apvienot ar kādu citu draudzi, lajiem un pat priesteriem nav nekādu lemtiesības. Tas ir bīskapa lēmums, un šis lēmums ir galīgs.

Katoļu baznīcas hierarhiskumu parāda tas, ka, ordinējot kādu cilvēku par priesteri, viņam svinīgi jāzvēr uzticība un padevība savam bīskapam. Kad priesteri konsekrē par bīskapu, viņam svinīgi jāzvēr uzticība un padevība Romas bīskapam. Taisnība,

lajiem tagad tiek uzticēti daudzi amati vietējās draudzēs un diecēžu administrācijās, kurus agrāk pildīja tikai priesteri (varbūt ar klosterbrāļu un klostermāsu palīdzību), tomēr visa oficiālā vara Baznīcā joprojām ir bīskapiem un pāvestam kā bīskapu kolēģijas galvai. Vatikāna II koncila dokumenti šo mācību ir nepārprotami atkal apstiprinājuši.

Kas izvēlas pāvestu? Pāvestu ievēl cilvēku grupa, kurus dēvē par *kardināliem* un kuri kopā veido *kardinālu kolēģiju*. Kardināls ir augstākais amats Katoļu baznīcā tūlīt aiz pāvesta. Kardinālus ieceļ pāvests. Gandrīz visi kardināli ir vai nu arhibīskapi vai Baznīcas augstākās amatpersonas, kas strādā tiešā pāvesta pakļautībā Vatikānā. Kardinālu kolēģijas jaunu pāvestu gandrīz vienmēr ir ievēlējušas no sava vidus.

Pāvesta rezidence ir Vatikāna Pilsētvalstī jeb saīsināti – *Vatikānā*. Vatikāns ir mazākā neatkarīgā valsts pasaulē, tikai 108,7 akru³ liela. Tās centrā ir Svētā Pētera Bazilika – lielākā baznīcas ēka pasaulē. Vatikānā dzīvo ap 500–1000 cilvēkiem, bet vēl ap 3000–4000 tur ikdienā strādā.

Kādreiz Vatikāns apvienoja vairākas valstis Itālijas centrā, kuras dēvēja par Pāvesta valstīm. Vairākas politiskās varas 1800. gadā samazināja Vatikāna teritoriju, taču tam joprojām ir dažas suverēnas valsts pazīmes. Tam ir sava pasta nodaļa un banka. No pāvesta armijas ir atlikusi vien slavenā Šveices gvarde. Vissvarīgākais – kā suverēnai valstij tam ir sava starptautiskā diplomātija. Vatikāns uztur pilnas diplomātiskās attiecības un apmainās ar vēstniekiem ar vairāk valstīm pasaulē, nekā to dara ASV.

Divi jēdzieni Katoļu baznīcas centrālās administrācijas apzīmēšanai Romā ir *Svētais Krēsls* un *Apustuliskais Krēsls*. Nosaukums ir radies no latīņu valodas vārda, kas apzīmē troni. Svētais (jeb Apustuliskais) Krēsls norāda uz augstāko autoritāti, suverenitāti un jurisdikciju, kas pieder pāvestam visā Katoļu

³ Četrdesmit četri hektāri (*tulk. piez.*).

baznīcā. Lai arī tehniski jēdziens Vatikāns apzīmē ģeogrāfisku pilsētvalsti, to bieži lieto kā sinonīmu Svētajam Krēslam.

Katoļu baznīcas centrālo pārvaldi, kas palīdz pāvestam pārvaldīt Baznīcu ikdienā, sauc par Romas kūriju. Vārds “*curia*” ir radies no latīņu vārda, kas nozīmē “aplis”, un tas norāda uz amatpersonu loku. Kūrrijā ir vairāki departamenti, kurus sauc par svētajām kongregācijām, padomēm, tribunāliem un komisijām. Kūrrijas locekļus ieceļ un atceļ tikai pāvests.

Pāvests paliek savā amatā līdz mūža beigām. No amata pāvesti ir atkāpušies ārkārtīgi reti. Katoļu baznīcas vēsturnieki ir saskaitījuši tikai 11 tādus gadījumus. (Pāvests Benedikts atkāpās 2013. gadā.) Nav atrisināts jautājums par to, kas notiktu, ja kādu pāvestu piemeklētu vecuma plānprātība, bet viņš atteiktos vai nespētu atkāpties pats. Lai gan Vatikānā ir ļoti strikti noteikumi un kārtība, kā jāīstojas, kad pāvests nomirst un ir īpaša procedūra jauna pāvesta ievēlēšanai, nav skaidru noteikumu, kā pāvestu atstādināt, ja viņš nespēj pildīt amatu un arī nespēj vai negrib no tā atteikties.

Katoļu priesteris un zinātnieks Tomass Rīzs rakstīja: “Patlaban nav kanoniski pieņemamas procedūras psihiski slima vai senila pāvesta atstādināšanai. Vecajos labajos laikos personāls varēja viņu ieslēgt paša istabās un vadīt Baznīcu, kamēr viņš nomira. Vecajos sliktajos laikos kāds viņu noindētu. Šīs stratēģijas būtu grūti realizējamās mūsdienu mediju uzmanības spožajā gaismā. Cik daudz jukušu pāvestu Baznīcai pagātnē ir bijis jāpiedzīvo, nav skaidrs. Dažus, kuri valdīja ar teroru un vardarbību, mūsdienās klasificētu kā sociopātus. Citi kļuva senili vai paranoidāli, tomēr turpināja valdīt.

Šai problēmai nav vienkārša risinājuma. Cik trakam pāvestam ir jābūt, lai viņš būtu uzskatāms par nespējīgu valdīt? Kurš to izlemj? Mēģinot atstādināt pāvestu psiholoģisku iemeslu dēļ,

nāktos pieredzēt korupciju, nelāgu izmantošanu, sliktus lēmumus un maldīgas interpretācijas.”⁴

APLIECINOŠA (KRISTĪGA) BAZNĪCA

Vai vispār ir iespējams droši un ticami noskaidrot Katoļu baznīcas oficiālo nostāju par katru konkrētu doktrīnu un salīdzināt šo mācību ar Bībeli, ja Katoļu baznīcas iekšienē valda teoloģisko uzskatu daudzveidība un doktrināla sašķeltība? Atbilde ir jā. Tas ir iespējams tāpēc, ka Katoļu baznīca ir apliecinoša Baznīca. Tāpat kā Luteriskā baznīca, arī Katoļu baznīca ir pieņēmusi noteiktas Ticības apliecības un Apliecības rakstus par oficiāliem savas ticības pasludinājumiem. Patiesībā katoļiem un luterāņiem ir kopīgas trīs ekumeniskās (universālās) Ticības apliecības: Apustuļu, Nīkajas un Atanāzija. Apliecinot ar tām savu ticību, katoļi, tāpat kā luterāņi, apliecina kristīgās ticības pamata artikus: ka Dievs ir trīsvienīgs – Tēvs, Dēls un Svētais Gars; ka Jēzus Kristus ir patiess Dievs un patiess cilvēks; ka Jēzus cieta un mira par cilvēces mūžīgu pestīšanu; ka Jēzus augšāmcēlies miesā no mirušajiem; uzkāpis debesīs un pastarā dienā atgriezīsies tiesāt dzīvos un mirušos. Tāpat kā luterāņi, katoļi apliecina Kristības sakramentu, ko Kristus ir iedibinājis.

Ar šīm trijām vēsturiskajām Ticības apliecībām luterāņi vienmēr ir atzinuši Katoļu baznīcu par kristīgu Baznīcu – un priedzējis par to. Mēs pateicamies Dievam, kur vien bibliska patiesība tiek mācīta un kristīga ticība tiek apliecināta, un tas ietver arī Katoļu baznīcu.

Tomēr mums, luterāņiem, jāliecina, ka, salīdzinot citas Katoļu baznīcas mācības ar Rakstiem, top redzams, ka Katoļu baznīca ir smagu, ticību nāvējošu maldu varā. Tā tas bija 16. gadsimtā Reformācijas laikā, un tā ir arī patlaban. Luterāņiem katoļu ap-

⁴ Thomas J. Reese. *Inside the Vatican: The Politics and Organization of the Catholic Church*. Cambridge: Harvard University Press, 1996, p. 75.

sūdzēšana maldu mācībās nesagādā nekādu prieku, taču esam pārliecināti, ka godīgums un mīlestība to no mums pagēr.

Raksturojot Katoļu baznīcas mācību šajā grāmatā, ļaušu Katoļu baznīcai runāt pašai. Tas ir, citēšu tās oficiālos doktrīnas avotus, piemēram, koncilu dekrētus un oficiālo Katoļu baznīcas katehismu. Reizēm labākai uztverei es citēju arī katoļu teologu rakstus vai izmantoju tos kā piemērus, arī dažu katoļu aprindās populāru liberālāku teologu teikto.

Sekojošā pirmo kristiešu piemēram, kas aprakstīts Jaunajā Derībā, salīdzināsim šīs mācības ar Dieva rakstīto Vārdu, lai noteiktu, vai tās ir patiesas vai maldīgas (Apd 17:11; 1Tes 5:21, 22).

Pirms ķerties pie atsevišķām katoļu mācībām, noderēs ieskats Vatikāna II koncilā, kas notika pagājušā gadsimta 60. gados. Iespējams, tas bija pats nozīmīgākais notikums Katoļu baznīcas vēsturē kopš Reformācijas laika.

